

(عليه السلام) شرح رساله حقوق امام سجاد

حجت الاسلام و المسلمین استاد
محمد جواد حاج علی اکبری

موضوع:

حق الرجل (حق پسا) / جلسہ سوم

۱۳۹۳ / ۰۶ / ۲۳

■ اهمیت نعمت پا در زندگی

■ رفتن های واجب

■ مثال های بهشتی شدن توسط پا

۱. مسافرت برای کسب تفکر و عبرت

۲. هجرت برای دانش اندوزی

۳. حرکت برای رفع حاجت مؤمن

۴. گام برداشتن به سوی مسجد

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ردآمد

■ اهمیت نعمت پا در زندگی

تعبیر امام سجّاد (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) در متن نورانی صحیفه دربارهی حقّ پا عبارت است از: «فَإِنَّهَا حَامِلَتُكَ وَ سَالَكَةُ بِكَ مَسَلَكَ الدِّينِ وَ السَّبْقَ لَكَ» یعنی مأموریت و وظیفه اصلی پا این است که شما را به راه دین ببرد و در راه دین به شما سرعت ببخشد و امکان پیشی گرفتن و جلو افتادن را به شما بدهد. البتّه بلافاصله هم فرمودند: «وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ».

پا در بین نعمت‌هایی که خدای متعال به ما داده، از نظر ظرفیت فوق‌العاده‌ای که در پیش بردن انسان در مقاصد الهی و به سوی رضای پروردگار متعال دارد، خیلی عجیب است و به قدری مهم است که کلّ جریان زندگی ما با پا تعریف می‌شود. هرچند حرکت نکنیم، ولی همیشه سخن از حرکت، هجرت، سرعت،

سبقت، گام برداشتن، ایستادگی، تلاش و کوشش است. همه‌ی اینها به شکلی به پا برمی‌گردد و با پا تعریف می‌شود.

هر قدمی که برمی‌داریم، بدون استثنا، حداقل در دو جا ثبت می‌شود. یکی روی زمین است. به هر زمینی که قدم بگذاریم، آنجا جای پای ما برای همیشه ثبت و ذخیره می‌شود تا روزی که «تَحَدَّثُ أَخْبَارَهَا؛ [زمین] خبرهای خود را باز گوید». در قیامت زمین خبرهایش را می‌دهد و معلوم می‌شود ما کجاها رفته‌ایم. دوم در خود پا ثبت می‌شود. هر جا برویم و هر قدمی برداریم، در پا اسکن و در ظرفیت باطنی پاهای ما حفاظت می‌شود. هر جا که رفته باشیم، از اوّل عمر تا آخر عمر، در خود پا ثبت می‌شود و به این ترتیب در روز رستخیز «تَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ؛ پاهایشان گواهی می‌دهند» پاها حرف می‌زنند،

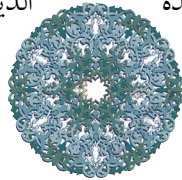
شهادت می‌دهند و آشکار می‌کنند که با این مرکب مطیع که خدای متعال آن را در اختیار ما قرار داده، به چه مکان‌هایی قدم گزارده‌ایم.

■ رفتن‌های واجب

پای می‌تواند اسباب جهنمی شدن انسان را فراهم آورد و انسان را از صراط مستقیم ساقط کند. در نقطه‌ی مقابل، می‌تواند ما را بهشتی کند. مجموعه‌ای از اقداماتی که در مسیر رضای الهی انجام و گام‌هایی که در مسیر خواست الهی برداشته می‌شود، گام‌های بهشتی هستند. قدم‌های بهشتی، حرکت و هجرتی هستند که در مسیر دین خدای متعال قرار می‌گیرند؛ همان چیزی که امام درباره‌اش فرمود: «فَإِنَّهَا سَالِكَةٌ بَكَ مَسْلَكِ الدِّينِ»، این پاها می‌توانند تو را به راهی ببرند که مورد رضای پروردگار متعال است. بعضی از این موارد که سلوک دینی است، جزء رفتن‌های

واجب است که بر انسان مؤمن واجب است که در این مسیرها قدم بردارد. در جلسات قبل نمونه‌هایی را عرض کردیم. یکی در باب دفاع بود؛ آنگاه که بر شخص - با توجه به شرایطش - واجب می‌شود. البته در شرایط خاص خودش جهاد ابتدایی نیز واجب می‌شود. دیگری در تحصیل دانش واجب بود. اگر فراگیری دانشی واجب باشد - چه وجوب عینی و چه وجوب کفایی - و برای تحصیل آن دانش لازم است که حرکت کنید، سفر کنید، قدم بردارید و مسیری را طی کنید، این حرکت و قدم برداشتن برای شما واجب می‌شود. دیگری مرزبانی و مرابطه است؛ یعنی قرار گرفتن در حدود و مرزهای کشور اسلامی و حراست از مرزها که فوق‌العاده مهم است. اگر بر کسی به هر دلیلی واجب بشود، حال یا به خاطر وظیفه و مأموریتش یا به دلیل آنکه لازم است اساساً گروهی از مؤمنان برای

مرزبانی، به سرحدات بروند، این هجرت و رفتن واجب می‌شود. تا زمانی که نیرو برای حفاظت از مرزها تأمین کفایی نشده باشد، این وجوب به عهده‌ی همه می‌ماند. مورد دیگر، نصرت مؤمنین است. به این صورت که انسان مؤمنی از شما کمک می‌خواهد و فریادش به گوش شما می‌رسد و برای شما امکان یاری او وجود دارد. برای اینکه او را کمک کنید، لازم است حرکت کنید، راه بیفتید، بروید، و باید قدم بردارید. در این صورت نیز این قدم برداشتن و حرکت بر شما واجب می‌شود. نکته و مثال پنجم، فراخوان ولی امر است. وقتی که رهبر مآذون از جانب خدای متعال که به ولی امر تعبیر می‌شود، فراخوان می‌دهد - چه فراخوان به دفاع باشد، چه فراخوان به انتخابات باشد، چه فراخوان به راهپیمایی باشد - هر فراخوانی که مستلزم این باشد که انسان حرکت کند،

گام بردارد و برود، این حرکت و رفتن‌ها برای انسان واجب می‌شود و این همان «مَسْلَكِ الدِّينِ» است که در تعبیر نورانی امام سجّاد (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) آمده است. این موارد، واجب بودند. موارد و مصادیق مطلوب و مستحبی نیز وجود دارد که در ادامه برخی از آنها را بررسی می‌کنیم.

■ مثال‌های بهشتی شدن توسط پا

۱. مسافرت برای کسب تفکر و عبرت

اول هجرت و حرکت به منظور تفکر و عبرت است. در بحث قبلی که بحث نظر و حق دیدن بود، درباره این موضوع مفصل‌تر صحبت کردیم که دیدن به قصد فهم، رؤیت نشانه‌های خدای متعال یا آنجایی که انسان باید خودش را به منابع عبرت برساند، یعنی جاهایی که برای او عبرت‌انگیز هستند، نیاز به سیر

دارد؛ لذا قرآن کریم انسان را به سیر دعوت می‌کند و می‌فرماید: «سَيُرُوا؛ بگردید». به ما توصیه شده که سیر و حرکت کنیم. «ثُمَّ انظُرُوا؛ سپس بنگرید». در جای دیگری می‌فرماید: «أَوَلَمْ يَسِيرُوا؛ آیا در زمین نگردیده‌اند؟» چرا حرکت نمی‌کنید؟ چرا زمینگیر شده‌اید؟ برای تماشای آیات الهی، حرکت کنید و راه بیفتید، بروید برای عبرت گرفتن. به این ترتیب ما به چنین سفری دعوت شده‌ایم؛ سفری که شکوفایی و رشد کمال، خرد و عقل ما را در پی دارد و موجب اهتزاز روحیات ما می‌شود.

۲. هجرت برای دانش‌اندوزی

دوم، هجرت برای علم‌آموزی و دانش‌اندوزی است؛ منتها از نوع مستحبش. آنچه قبلاً اشاره کردیم، به دانش واجب مربوط بود؛ ولی در اینجا منظور هر دانش مفیدی است. چنانچه لازم باشد برای اینکه خود را به منبع دانش برسانیم - که ممکن است کتاب

یا رسیدن خدمت عالم جلیل القدری باشد - سفر و حرکت کنیم، گام‌هایی که در این سفر برمی‌داریم نزد خدای متعال، مطلوب خواهد بود. گاهی این کار مستلزم آن است که انسان به شهر دیگری برود، گاهی مستلزم آن است که از خانه‌ی خودش حرکت کند و به مرکز آن تعلیم و تعلم برود. تفاوتی ندارد؛ این قدم‌ها نزد خداوند ارزش دارد.

قرآن کریم در این زمینه تعبیر «نَفَر» را به کار برده است: «فَلَوْلَا نَفَرٍ مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ؛ پس چرا از هر فرقه‌ای از آنان، دسته‌ای کوچ نمی‌کنند تا [دسته‌ای بمانند و] در دین آگاهی پیدا کنند و قوم خود را وقتی به سوی آنان بازگشتند، بیم دهند، باشد که آنان [از کیفر الهی] بترسند؟».

کلمه‌ی «نَفَر» به معنای کوچ و حرکت کردن است که در اینجا هم خیلی اوقات مستلزم این است که انسان راه بیفتد و با

با حرکت کند و برود. سیره‌ی دانشوران در تمام تاریخ، کوچ‌ها و هجرت‌های علمی بوده است؛ چه حرکت‌ها و کوچیدن‌ها و هجرت‌های کوتاه و چه کوچ‌های طولانی؛ چنان‌که حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: «اطْلُبُ الْعِلْمَ وَكُلُو بِالصَّيْنِ؛ دانش را فرا گیرید، گرچه در چین باشد». اگر در دورترین نقطه‌ی عالم دانش مفیدی موجود باشد، انسان مؤمن موظف است برود و آن دانش را بیاموزد و به ازای هر قدمی که در این مسیر برمی‌دارد، به او پاداش می‌دهند. از لحظه‌ای که طالب علم برای فراگیری دانش حرکت می‌کند - البته اگر قصدش خدایی و الهی باشد - فرشتگان بال‌های خود را زیر گام‌های او پهن می‌کنند؛ یعنی این شخص در حفظ، رحمت و مغفرت پروردگار متعال است. ناگفته نماند که هر دانشی که برای شخص و جامعه، سودمند و مفید باشد - که قبلاً هم به مناسبت «حَقُّ السَّمْعِ» درباره‌اش صحبت کرده بودیم -

از همین قبیل حساب می‌شود. البته درجه‌ی سودمندی دانش‌ها با هم مختلف هستند؛ بنابراین درجه‌ی پاداشی که شخص دریافت می‌کند، متفاوت است.

۳. حرکت برای رفع حاجت مؤمن

نکته و مثال سوم از قدم‌های بهشتی، عبارت است از حرکت برای رفع حاجت انسان‌های مؤمن. یک عنوان بسیار جذاب و عجیبی در روایات ما شکل گرفته تحت عنوان «الْمَشَى فِي حَوَائِجِ الْمُؤْمِنِينَ». کلمه‌ی «مَشَى» به معنای رفتن و حرکت کردن است. این مورد یک صورت

واجب داشت که

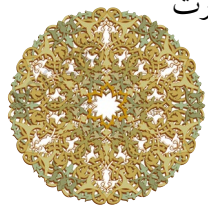
قبلاً عرض کردیم.

به طور کلی،

برطرف کردن نیاز

مؤمن اقدامی بسیار

بزرگ است که پاداشی ماورای تصور هم‌هی ما دارد. استفاده از پا در این مورد به این صورت است که انسان برای برطرف کردن خواسته‌ها، نیازها، حوائج

مادّی، معنوی، روحی و روانی انسان‌های مؤمن، حرکت و سعی و تلاش کند.

این مسئله باب بسیار شیرین و شوق‌انگیزی در روایات ما دارد که به چند نمونه از روایات آن اشاره می‌کنم. از پیامبر عزیزمان (صلی الله علیه و آله و سلم) نقل شده است که فرمودند: «مَنْ مَشَى فِي عَوْنِ أَخِيهِ وَ مَنَعْتَهُ فَلَهُ ثَوَابُ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؛ کسی که برای کمک به برادر خود و سود رساندن به او گام بردارد، پاداش مجاهدان در راه خدا را خواهد داشت».

این ایام، ایام حج است. حاجیان در حال رفتن به سرزمین وحی هستند. خوشا به سعادتشان. برای عزیزانی که عازم هستند،

آرزوی توفیق می‌کنیم و ان‌شاءالله امسال به عنایت امام عصر (علیه الصلاة والسلام و عجل الله تعالى فرجه الشريف)، جهان اسلام و انسان‌های مؤمنی

که حاجی می‌شوند، حج خوبی را تجربه کنند.

حج ظرفیتهای عظیم و حیرت‌انگیزی از نظر تأثیر معنوی بر اشخاص و تقرّب آنها به حضرت حق دارد. با این حال امام صادق (علیه الصلاة والسلام) فرمودند: «مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ يَطْلُبُ بِذَلِكَ مَا عِنْدَ اللَّهِ حَتَّى تَقْضَى لَهُ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ لَهُ بِذَلِكَ مِثْلَ أَجْرِ حَجَّةٍ وَ عُمْرَةٍ مُبْرُورَتَيْنِ وَ صَوْمِ شَهْرَيْنِ مِنْ أَشْهُرِ الْحُرْمِ وَ اعْتِكَافَهُمَا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ؛ هر که در راه حاجت برادر مؤمنش برای خدا گام بردارد تا آن را برآورد،

خدای عزّ و جلّ ثواب حجّ و عمره مقبول و روزه دو ماه حرام و اعتکاف آن دو ماه در مسجد الحرام را برای او می‌نویسد». البته شرطش اخلاص است و سرّ همه‌ی اعمال، اخلاص است. خوب، اگر این قدر پیگیری‌هایش را ادامه داد تا سرانجام حاجت او را برآورده

کرد، خداوند تبارک و تعالی به این شخص به واسطه‌ی همین اقدامی که انجام داد، چنین ثوابی را اختصاص می‌دهد. گاهی اقدام کوچکی است، اما خداوند به او ثواب حجّ و عمره را می‌دهد؛ آن‌هم حجّ و عمره مقبول. چقدر پیش می‌آید که حجّ و عمره فرد قبول نیست. علاوه بر این، خدای متعال پاداش دو ماه روزه از روزه‌ی ماه‌های حرام را که خیلی با فضیلت است، به انضمام دو ماه اعتکاف در مسجد الحرام را به او می‌دهد.

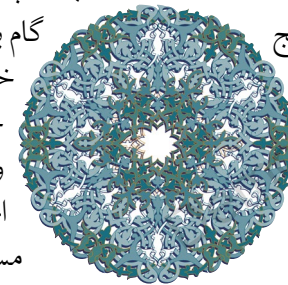
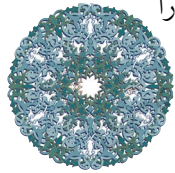
اما اگر کسی اقدام و تلاش و پیگیری کرد، ولی نتوانست مشکل آن مؤمن را برطرف بکند، چه؟ حضرت فرمودند: «مَنْ مَشَى فِيهَا بِنِيَّةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِذَلِكَ مِثْلَ حَجَّةٍ مُبْرُورَةٍ؛ و هر کس به نیت روا ساختن حاجت او قدم بردارد، اما موفق به این کار نشود، خداوند به پاداش آن، ثواب یک حجّ پذیرفته‌شده را منظور دارد». سپس امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «فَارْغَبُوا فِي الْخَيْرِ؛

پس در کار خیر رغبت کنید». چرا نشسته‌اید؟ خیر در دسترس شما است، این قدر تنبلی نکنید. لازم نیست برای کسب ثواب

و اجر الهی، خود را به زحمت بیندازید و هزینه کنید و به حج یا عمره بروید. حجّ و عمره در دسترس شما است و به آسانی می‌توانید به آن برسید.

در بیان زیبای دیگری امام صادق (علیه الصلاة والسلام) فرمودند: «الْمَاشِي فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَالسَّاعِي بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ؛ کسی که در راه برطرف ساختن نیاز برادر خود قدم بردارد، همچو کسی است که سعی میان صفا و مروه به جای آورد».

در روایتی امام باقر (علیه الصلاة والسلام) فرمودند: «کسی که درصدد برآوردن حاجت مؤمن است، قدمی بر نمی‌دارد مگر اینکه به خاطر آن قدم خدای متعال حسنه‌ای برای او می‌نویسد، گناهی را از او پاک می‌کند و

درجه‌ای به او می‌دهد». این‌هم مثال سوم از گام‌های بهشتی؛ قدم‌هایی که ما را تا مرکز بهشت الهی و تا عالی‌ترین درجات بهشت خدای متعال پیش می‌برند و در مسیر رضای الهی قرار می‌دهند.

۴. گام برداشتن به سوی مسجد

چهارمین مثال از قدم‌های بهشتی، رفتن به خانه‌های خدا است. این نکته مستلزم توجه به جایگاه عظیم و رفیع مسجد در اسلام است. در روایات ما با این عناوین به مسجد اشاره شده است: بَيْتُ اللَّهِ، خانه‌ی مردم، خانه‌ی متقین، مرکز هبوط فرشتگان، قطعه‌ای از بهشت خداوند در زمین و از این قبیل تعابیر. در سمت دیگر، مهم‌ترین اتفاق‌ی که در مسجد می‌افتد، عبارت است از نماز جماعت. خدای متعال نماز را در درجه‌ی اول از ما به جماعت خواسته است. گاهی با دوستان شوخی می‌کنم و می‌گویم: نماز فرادا، نماز قاچاقی است؛ یعنی مشخص

نیست آن را از انسان بپذیرند؛ البته برای کسی که امکان داشته باشد به جماعت شرکت کند. چنانچه امکان شرکت در جماعت به علت بیماری یا هر علت دیگری فراهم نیست، این حالت شامل حال انسان نمی‌شود.

در روایات ما در مورد رفتن به سوی مسجد و جماعت تعابیر عجیبی وارد شده است. خداوند متعال در قرآن کریم در مورد نماز جمعه می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید، چون برای نماز جمعه ندا در داده شد، به سوی ذکر خدا بشتابید، و داد و ستد را واگذارید. اگر بدانید این برای شما بهتر است». جالب آنکه نمی‌فرماید: «فَأْمُشُوا؛ بروید»، بلکه می‌فرماید: «فَاسْعَوْا؛ بشتابید» یعنی هر کار دیگری دارید، رها کنید و با سرعت خودتان را به نماز جمعه برسانید. در این زمینه یک روایت زیبا از

امام صادق (عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَ السَّلَام) وارد شده که حضرت فرمودند: «مَا عَبْدَ اللَّهِ شَيْءَ أَفْضَلَ مِنْ الصُّمْتِ وَالْمَشْيِ إِلَىٰ بَيْتِهِ وَالْمَشْيِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ إِلَىٰ الْجَمَاعَاتِ؛ خدای متعال به چیزی برتر از سکوت و حرکت به سوی خانه‌ی خودش و رفتن به جماعات در شب و روز عبادت نشده است». در روایت دیگری آن حضرت فرمودند: «مَنْ مَشَىٰ إِلَىٰ الْمَسْجِدِ لَمْ يَضِعْ رَجُلِيهِ عَلَىٰ رَطْبٍ وَلَا يَابَسَ إِلَّا يُسَبِّحَ لَهُ إِلَى الْأَرْضَيْنِ السَّابِعَةِ؛ هر کس به طرف مسجد برود، پایش را بر هیچ تر و خشکی نمی‌گذارد، مگر اینکه زمین تا طبقات هفت‌گانه‌اش برای او تسبیح می‌گویند».

امیدوارم خداوند تبارک و تعالی توفیق دهد همه‌ی ما جزء استفاده‌کنندگان این چنینی از این نعمت بزرگ الهی باشیم؛ ان‌شاءالله.

از خدای متعال می‌خواهیم به لطفش و کرمش به همه‌ی ما توفیق شکرگزاری نعمت پا و رفتن را کرامت کند و آنچه را که

امروز به عنوان مصادیق گام‌های بهشتی گفتیم، توفیق همه‌اش را به ما کرامت بفرماید؛ ان‌شاءالله.

افوغها؛ درنگی بر مسئله‌تعلیم و تربیت

OfoghHa.ir سامانه پیامکی: ۳۰۰۴۸۵۹۵۹

اثنیبه‌ها، ساعت ۱۹

بازپخش دوشنبه‌ها، ساعت ۱۲

از شبکه قرآن و معارف سیما/ برنامه یاد خدا

